

ROM. Ob'jem danykh 1457 kb] (ukr).

7. Svidzinskyj A. V. (1994). *Ce skladne nacionaljne pytannja* [This complex national issue]. K.: Fundacija im. O. Olzhycha. Vydavnytvo im. O. Telighy, 69 (ukr).

8. Sobolj P. P. (2002). *Ukrajinsjka dukhovnistj. Chastyna 1* [Ukrainian spirituality. Part 1]. Veresenj: naukovo-metodychnyj, informacijno-osvitnij zhurnal, № 2, 10–15 (ukr).

9. Jasj O. V. (2010). *Narodnycjkyj naprjam v istorioghrafiji* [The Populist Direction in Historiography]. Encyklopedija istoriji Ukrajiny, t. 7. Smolij ta in. (Ed.). K.: Naukova dumka, 190–194 (ukr).

10. Patlajchuk O. V. (2009). *Kateghorija spravedlyvosti v socialjnij filosofiji B. Kistjakivskogho* [The category of justice in the social philosophy of B. Kistyakivsky]. Ghileja: naukovyj visnyk, vyp. 19, 221–230 (ukr).

УДК 373.5.016:821.121]:371.31(477)

ORCID iD 0000-0002-2387-8962

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Наталія Логвіненко

Особливості застосування методу проектів у процесі поглибленого вивчення національної літератури забезпечуються системою факультативних занять, на яких розглядається сучасне фентезі. Вивчення української міфології як невід'ємної частини рідної і світової культури стає підґрунтям для розуміння творів жанру фентезі, їх відмінностей від творів наукової фантастики.

Проектна діяльність має тісний зв'язок з компетентнісно спрямованою освітою як принципово новою парадигмою сучасного освітнього простору, бо навчає набувати знання в процесі самостійної пошукової роботи та виконувати навчальні завдання.

Ключові слова: *сучасне українське фентезі, міфи, язичницькі боги, духовні сили, гуманітарна культура, національна ідентичність.*

THE ROLE OF STUDENT PROJECT WORK IN THE PROCESS OF IN-DEPTH STUDY OF NATIONAL LITERATURE

Nataliya Logvinenko

The aim of the article is to outline unique features of using project work in the process of in-depth study of national literature, that is supported by the system of extracurricular classes, educational value of which is driven by giving students opportunities to choose directions of extended academic work.

The project work is closely related to the development of competence driven education, which is the paradigm of modern educational space, as it teaches to gain knowledge in the process of the independent research and to solve further educational tasks. The method of project work is the most appropriate and effective during literature lessons and extracurricular work. The in-depth study of national literature is reinforced by the system of extracurricular classes.

The study of Ukrainian mythology as an integral part of the native and world culture becomes a foundation for understanding fantasy works, their differences from the science fiction works, and this is contributing to formation of the reading culture.

Keywords: *Ukrainian contemporary fantasy, myths, pagan gods, spiritual power, humanitarian culture, civic responsibility, national identity, world globalization process.*

Постановка проблеми. Педагогічна технологія як наука про розвиток, освіту, навчання і виховання особистості школяра на основі загальнолюдських якостей та досягнень педагогічної думки ставить перед сучасною школою важливі завдання: виховувати інтелектуально розвинуту особистість (цінувати людину за розум, її ділові та людські якості), свідомих громадян незалежної України; формувати творчу особистість для праці в майбутньому з почуттям людської гідності, розумінням потреби високих професійних якостей, умінням за необхідності змінювати професію. Застосування проектних технологій, які спрямовані на стимулювання інтересу учнів до нових знань, на розвиток дитини через вирішення проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності, дає змогу ефективно виконувати ці завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод проекту як системний компонент поряд з іншими інноваційними методами розглядають учені-дидакти, науковці, методисти, учителі-практики (Бабійчук Т. В., Галіба О. А., Дига Н. В., Єрмаков І. Г., Кіктенко А. З., Ліханська О. Л., Логвіненко Н. М., Новосельська С. В., Пехота О. М., Подранецька Н., Сохань Л. В., Токмань Г.Л., Чеховська Л. Й. та ін.). Вони доводять, що в основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову. Це також метод поєднання теорії з практикою. Важливою характеристикою проектною діяльності є активна позиція учня і реалізація принципу «Вчитись діючи». Адже саме під час проектування учень вчиться визна-

чати мету діяльності, планувати, відкриває для себе нові знання, експериментує, обирає шляхи, ставить завдання, реалізовує свої можливості, досліджує, думає, створює, діє [7].

Науковці довели поліфункціональність (пізнавальна, ціннісно-орієнтована, комунікативна, практична, гуманістична, оцінювальна) проектування завдяки розмаїттю його цілей і завдань – усе це разом із логікою принципів свідчить про цінність методу проектів [9, с. 5].

Особливо актуальним є застосування методу проектів як моделі організації освітнього процесу, орієнтованої на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення певного «продукту» під контролем учителя, сьогодні, коли сучасну освіту переорієнтовано на профільне навчання, у загальній структурі якого курси за вибором (факультативи і спецкурси), на думку вчених, є чи не найважливішими, бо дають змогу максимально індивідуалізувати процес, урахувати генетично закладені здібності дитини.

Метою статті є висвітлення особливостей застосування методу проектів у процесі поглибленого вивчення національної літератури, що забезпечено системою факультативних занять, виховна цінність яких зумовлюється можливостями учнів вибирати напрямки поглибленої навчальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Проектування є однією з сучасних навчальних технологій викладання української літератури.

У державних документах про завдання літературної освіти задекларовано, що серед навчальних дисциплін гуманітарного циклу особливе значення має література як мистецтво слова і спосіб формування загальної культури людини, її моральних

орієнтацій і цінностей.

Формування загальнокультурної літературної компетентності забезпечується також поглибленим вивченням національної літератури на факультативах. Автор статті, зокрема, розробив програму курсу за вибором «Сучасне українське фентезі» для учнів 8–9 класів, що отримала Гриф МОН України для впровадження в загальноосвітніх школах [6]. Актуальність предмета дослідження визначено популярністю жанру серед молодого покоління, оновленням змісту літературної освіти в основній школі через добір жанрово-тематичного розмаїття художнього матеріалу, особливостями сприйняття художньої літератури підлітками; пріоритетним вивчення міфопоетичної сфери в українському літературознавстві в останньому десятилітті.

Сучасне українське фентезі ґрунтується на автентичній українській міфології, що сприяє висвітленню природи «міфопоетики, міфотворчості, зокрема, авторського міфу, визначенню характеру міфопоетичної парадигми певної художньої формації в системі літературного процесу» (А. Гурдуз, О. Чорна). Світ прадавньої української міфології дає змогу захистити індивідуальну й національну ідентичність особистості. І разом з історією, природою, культурою як своєрідними морально-етичними й духовними постійними величинами визначає рівень людяності, міру гуманізму в суспільстві.

Вивчення творів сучасного українського фентезі сприяє не тільки розкриттю важливих для молодого читача морально-етичних норм, а й спонукає досліджувати величезні пласти національної культури; розвиває здатність мріяти, уявляти, фантазувати, що з часом стає визначальною для молоді, якій притаманне бажання змінювати, перебудовувати. Твори жанру фентезі підвищують рівень знань читача з історії чи міфології, культурології, літературо- й мистецтвознавства (наукова фантастика – з точних наук).

Програма факультативного курсу починається тематичним блоком «Джере-

ла сучасного українського фентезі», який передбачає висвітлення таких проблем: «Українська міфологія – одна з найдавніших та найоригінальніших міфологій світу», «Найпоширеніші міфи, легенди та перекази про духовні сили та міфічних богів», «Історія розвитку жанру фентезі від давнини до сучасності». Змістове наповнення програмового матеріалу дає змогу навчати учнів емоційно сприймати і глибоко осмислювати українську міфологію; знати обов'язкові для вивчення найпоширеніші міфи, легенди та перекази про духовні сили (домовик, лісовик, водяник, русалка, чорт, перелесник, берегиня, болотяник та ін.) та міфічних богів (Перун, Велес, Сварог, Дажбог, Хорс, Стрибог, Мокош та ін.). Крім того, програмою передбачено форми і методи опрацювання художнього матеріалу. Наприклад, колективна лекція з елементами бесіди про міфологію як особливу форму світосприймання, вірування праслов'ян як виток української міфології, особливості української ментальності, що виявляються в поєднанні язичницьких і християнських вірувань і традицій у світогляді, дає наукове підґрунтя для здійснення проектної діяльності в розробленні проблеми: «Найпоширеніші міфи, легенди та перекази про духовні сили та міфічних богів».

Плануючи проведення колективної лекції, необхідно брати до уваги те, що з вивчення міфів, легенд, переказів, фольклорних поетичних творів розпочинається вивчення української літератури в основній школі. А це дає змогу організувати проведення факультативних занять на засадах суб'єкт-суб'єктного навчання, коли учні самостійно оберуть проблему для висвітлення, визначать форми роботи (індивідуальну, парну, групову). Учителю як суб'єкту освітнього процесу обере необхідні питання для з'ясування, визначить свої завдання в організації навчальної діяльності учнів, проведення консультацій і порядку розкриття підтем під час колективної лекції.

У таких умовах реалізуємо й педагогіку співробітництва, співтворчості, ін-

дивідуалізації на основі активізації творчого саморозвитку кожного учня, розвитку емоційного інтелекту тощо, що передбачає гуманізацію всіх аспектів шкільної освіти.

Отже, вивчення особливостей української міфології як невід'ємної частини рідної і світової культури забезпечує формування загальнокультурної компетентності школярів, стає підґрунтям для розуміння особливостей творів жанру фентезі, їх відмінностей від творів наукової фантастики, що сприяє формуванню і читацької культури.

За спостереженнями науковців, поняття «міфологія» включає декілька значень. Це і сукупність оповідей однієї культурно-історичної традиції, і особлива форма світосприймання, і наукова дисципліна, що досліджує міфи й міфологічні системи. У міфі як способі пізнання дійсності природа й людина взаємопов'язані. Вони становлять єдину систему світобачення, де світ пізнається через людину і навпаки. «Людська душа постійно потребує єднання зі світом, тому міф завжди буде органічною часткою культури. До світогляду українців увійшли вірування та уявлення багатьох поколінь, які жили на території сучасної України й належали до різних племен та археологічних культур. Давні ... слов'яни залишили відлуння своїх вірувань у тому багатогранному комплексі, який ми нині зevamo українською традиційною культурою [3, с. 5]».

Міфологію українського народу, систему богів у ній, тобто його космогонічні погляди та вірування, досліджували видатні фольклористи, етнографи, літературознавці, письменники М. Костомаров, Я. Головацький, І. Нечуй-Левицький, М. Сумцов, Г. Булашев, А. Веселовський, Н. Тихонравов, М. Мюллер та ін. Джерельною базою досліджень були народнопоетичні твори і та частина української міфотворчості, що давали змогу вивчати комплекс уявлень, який був ще реальністю їхнього часу.

У роки незалежності не байдужими до духовних здобутків рідного народу були М. Дмитренко, В. Завадська, Г. Лозко, Я.

Музиченко, С. Плачинда, В. Скляренко, В. Сядро, О. Таланчук, О. Шалак, А. Шуклінова та ін. Їхні праці «*стають конче потрібні, щоб глибше пізнати себе, душу свою, усвідомити себе, а усвідомлення без пізнання неможливе* [10, с. 15]».

Давньоукраїнська міфологія, за визначенням С. Плачинди, – витвір прадавньої народної культури, оповіді про язичницьких богів – міфи, що несуть яскраве національне забарвлення, адже «... давньоукраїнська міфологія зароджувалася й утверджувалася разом із зароджуванням і утвердженням давньоукраїнської державності. Маємо неспростовне датування цього явища: VI тис. до н.е. [8, с. 15]».

Привертаємо увагу учнів на досить незвичайну географію давньоукраїнської міфології – її сюжети можна знайти в Індії і Скандинавії, в Ірані і в народів Західної Європи, на Кавказі і Балканах...

- «Як це сталося? Чому ареал давньоукраїнської міфології виходить за межі ареалу індоєвропейських мов, що походять від санскриту – тобто давньоукраїнської мови?».
- «Чому дослідники називають Оратту (Давню Україну) – державою? Чи має вона на це історичне право?».
- «Яка влада існувала в Оратті?».

Такі питання ставить у передмові до видання «Міфи і легенди Давньої України» [8] автор і упорядник Сергій Плачинда і дає на них науково обґрунтовані відповіді. Ми ж запропонуємо восьмикласникам самостійно прочитати передмову «Що таке давньоукраїнська міфологія», поміркувати, що знали чи чули про історію Давньої України, про що прочитали вперше, яка інформація змусила звернутися до історичних джерел, яких саме.

На факультативних заняттях продовжимо опрацювання статті колективним обговоренням і складанням плану до неї. У ньому виділимо важливі, на думку учнів, ідеї, твердження, висновки вчених про давньоукраїнську міфологію для розуміння зв'язку з реаліями давньоукраїнської і світової історії як джерела сучасного

українського фентезі.

Безумовно, до підготовки і проведення колективної лекції запросимо вчителя історії як знавця з проблем найновіших розвідок про Трипільську державу – наші першопочатки, етногенез українців, корені України. Як відомо, 1993 рік був проголошений ЮНЕСКО роком Трипільської культури на визнання «найбільшими авторитетами світової науки – членами Вченої ради ЮНЕСКО» її значення в історії людства, адже «першу людську цивілізацію, яка починалася не з меча, а з плуга і сонцеподібної хлібини, – цю хліборобську культуру заснували давні українці-першоорачі, що їх досі здебільшого називали аріями...».

І саме «*на степових обширах між Прикарпаттям і Дніпром сім тисяч років тому орії (або оріани) першими в світі присвоїли коня, винайшли колесо і плуг, проклали першу борозну, посіяли жито й пшеницю, спекли першу хлібину, яку згодом понесли в світи* [8, с. 8]».

- Чи чули коли-небудь твердження: «Се ті українці, з яких почалася людська цивілізація»?
- Якби почули, якою би була ваша реакція?
- Чи погодитесь з думкою, що чарівний, казковий і таємничий світ прадавньої української міфології дає змогу захистити свою індивідуальну й національну ідентичність?

Щоб зрозуміти актуальність поставлених запитань, звернімо увагу учнів на слова Валерія Шевчука про те, що тільки власна культура як основа духовного життя окремих особистостей може виховати самосвідомість. Для нього і нині злободенно звучать слова Георгія Булашева: «*Не рахуватися з пануючим у народі світоглядом, з усталеним укладом життя і з його прямими й природними потребами ні в якому разі не можна*».

Від себе письменник додає: «... коли хочемо збудувати у світі власний дім, ми повинні знати, як його будували до нас предки наші. Коли хочемо бути розумними, ми повинні знати, як думали до нас. Коли

хочемо зрозуміти світ і себе у ньому, ми повинні знати, як його розуміли до нас. Це речі аксіомні, але їх треба повторювати, бо самотійно бур'ян росте, а не культурна рослина, і сама по собі поширюється глухість, а не розум. Розум нам треба культивувати, поєднувати до розуму предків, а недомисля їхнє бачити й пробачати. Це і буде запорукою нашого просування у часі [1, с. 15]».

Отож варто пам'ятати, що населений богами, духами, демонами, лісовиками, мавками, домовиками, русалками, вампірами, перевертнями й іншими істотами світ існує разом із світом людини – у це вірили наші давні пращури. У міфах, билинах, казках і переказах усіх народів світу вони дожили до нашого часу. Часто вторгаючись у наш світ, показують то страшну, то смішну, а то й загадкову свою сутність. І щоб не вмер той старий світ, щоб просто ми не розучилися бачити його, чути його, спілкуватися з ним, можливо, саме тому фентезі став таким популярним жанром у всьому світі. А письменники-фантасти, видавці їхніх творів прагнуть повернути сучасній людині, «обтяженій мудрістю техногенної цивілізації, іншу, загублену нею сторону світу. Таємне знання древніх ... [4, с. 136]».

Отже, «таємне знання древніх» осягатимемо й розкриватимемо під час проектної діяльності. Пропонуємо учням уявити, що до них приїздять їхні однолітки з іноземних країн, яких зацікавила давньоукраїнська міфологія. Про що саме варто їм розповісти, у якій формі подати найнеобхіднішу інформацію – такі завдання учні мають виконати, створюючи власні проекти.

Після проведення колективної лекції з елементами бесіди до наступного заняття (1 год на два тижні) учасники факультативу готуються до захисту проектів «Найпоширеніші міфи, легенди та перекази про духовні сили та міфічних богів». Під час їх презентацій учні мають виявити знання і розуміння змісту народних міфів та легенд про створення світу, переказів про духовні сили та міфічних богів; уміння діяти за

зразком, готувати самостійні усні повідомлення на задану тему; самостійно презентувати зібраний матеріал (переказувати, ілюструвати, інсценізувати); вступати в діалог, вести дискусію; виявляти особистісне ставлення до теми обговорення; оцінювати представлені однокласниками проекти.

Як зазначалося вище, в основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Проектна діяльність передбачає самостійну роботу учнів, під час якої вони зосереджуються на визначенні проблеми та завданнях її дослідження; на розробці гіпотези їх вирішення; на обговоренні методів дослідження; проведенні збору та аналізі зібраної інформації; оформленні кінцевих результатів; підбитті підсумків, корегуванні, узагальненні; на підготовці до прилюдного звіту (презентації, захисту проектів, творчих звітів).

Методисти вважають, що робота над проектом ретельно планується педагогом і обговорюється з учнями. При цьому проводиться докладне структурування змістової частини проекту із зазначенням поетапних результатів і термінів подання. Ми ж запропонували ретельне планування проектів здійснити самостійно і підготувати їх до презентації.

Так, учні 8-х класів ЗОШ № 28 м. Житомира виконували індивідуальні проекти. Вони підготували комп'ютерні презентації з ілюстративним матеріалом зовнішнього вигляду міфічних богів (Рода, Перуна, Велеса, Стрибога, Дажбога, Сварога, Лади, Березині, Мокоші) та міфічних істот (домовика, лісовика, чорта, русалки, водяника), деякі учні розмістили узагальнені відомості про міфічний пантеон в таблиці, написали реферати. Ілюстративний матеріал супроводжувався переказами міфічних оповідей. Хоча учні здебільшого використали інформаційний матеріал, розміщений в Інтернеті, однак для першого кроку в проектній діяльності така робота була необхідною, щоб учитель міг виявити рівень самостій-

ності творчої діяльності восьмикласників.

Презентація проектів завершується колективним їх обговоренням із попереднім самооцінюванням. Під час обговорення учні вступають у діалоги, ведуть дискусію, виявляючи особистісне ставлення до теми обговорення, оцінюючи представлені однокласниками проекти. Завершальний етап виявляє найкращі здобутки окремих учнів, загострює нереалізовані проблеми. Це сприяє до продовженню роботи в колективному проекті, коли одноосібні здобутки стають відправними даними для ширшого дослідження. Тепер нерозкриті питання словесник чітко формулює, ретельно плануються кроки підбору інформації через опрацювання найновіших наукових джерел, вибору з них необхідних відомостей, щоб сформувалося чітке усвідомлення, що

- українські міфи і легенди зароджувалися в V тисячолітті до н.е.;
- найвизначальніша прикмета язичницької віри – обожнення природи, переважна більшість богів (Дажбог, Велес, Мокоша, Жива, Лада, Лель, Овсень, Ярило, Купайло, Жицень, інші божества родючості) опікується природою, ратаями, худобою, водами, лісами, різними насадженнями;
- давньоукраїнська міфологія сама по собі є релігією давніх українців;
- для міфів усіх регіонів стародавньої України характерним є тематичне розмаїття;
- сутністю міфу як найстародавнього жанру усного епосу є народні оповіді про створення світу та всього сущого в ньому;
- сутністю легенди як найстародавнього жанру усного епосу є народні розповіді про безсмертя тих героїв, що загинули в боротьбі зі злом;
- на чільне місце серед міфів народів світу давньоукраїнську міфологію ставлять такі характерні ознаки, як: висока поетичність, глибина філософського сприйняття дійсності, ідейно-сюжетна змістовність, тематична багатобарвність;

- двовір'я давніх українців (гармонійне поєднання язичницької і християнської релігій) – шлях їхнього духовного збагачення та інтелектуального розвитку.

Добираючи найпоширеніші міфи і легенди давніх українців, восьмикласники мають проаналізувати їх через розкриття зазначених тез, засвоюючи теоретико-інформаційний матеріал, закріплюючи історичні відомості про походження рідного народу, і усвідомити, що давньоукраїнська міфологія є складовою частиною великої духовної культури українського народу.

Проектна діяльність восьмикласників на факультативних заняттях виявляла рівень здатності учнів до самоосвіти у сфері літератури, сприяла формуванню читацької культури, розвиткові потреби в самоосвіті, інформаційному самозабезпеченні, визначенні необхідних джерел знань, включаючи роботу з книгою, іншими інформаційними джерелами. Змістове наповнення курсу за

вибором «Сучасне українське фентезі», методика вивчення його на компетентнісних засадах, серед яких метод проектів як один із активних методів навчання, забезпечують формування загальнокультурної літературної компетентності школярів: кожна з висунутих проблем, кожне з поставлених запитань спонукають до роздумів, оцінки авторських суджень, пошуків читачем своїх відповідей і додаткової інформації для їх зрозуміння, толерантного ставлення до поглядів інших, що веде і до розвитку творчої читацької діяльності.

Глибинне вивчення давньої української міфології дає змогу реалізовувати завдання «формування нового покоління особистостей з високою гуманітарною культурою і громадянською відповідальністю, необхідністю збереження національної ідентичності, духовних ідеалів слов'янства в умовах глобалізації світового процесу [5]».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Георгій Булашев. – К. : Довіра, 1992. – 414 с. – С. 5–15.
2. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Життєвий проект особистості: від теорії до практики: Практико-орієнтований посібник / І. Г. Єрмаков, Д. О. Пузіков. – К. : Освіта України, 2007. – 212 с.
3. Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. 100 найвідоміших образів української міфології / В. Завадська, Я. Музиченко, О. Таланчук, О. Шалак. – К. : Орфей, 2002. – 448 с. (100 найвідоміших).
4. Завітайло Т. Зброя вогню / Тарас Завітайло. – К. : Наш час, 2006. – 144 с. (Нове українське фентезі).
5. Концепція літературної освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/13508/
6. Логвіненко Н. М. Сучасне українське фентезі. Навчальна програма курсу за вибором. 8–9 класи / Н. М. Логвіненко. – Українська література в загальноосвітній школі. – 2014. – № 2. – 48 с. – С. 35–39.
7. Новосельська С. В. Проектна діяльність учнів на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] / Новосельська С. В. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/36484/
8. Плачинда С. Міфи і легенди Давньої України / Сергій Плачинда. – К. : ФОРМ-Стебляк О. М., 2013. – 304 с.
9. Чанова М. Метод проектів в системі проблемного навчання проектів [Електронний ресурс] // Сибирський учитель. – 2003. – № 1. – Режим доступу : <http://www.ioso.>

ru/distant/project/meth.

10. Шевчук В. Георгій Булашев та його праця про український народ /Валерій Шевчук // Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Георгій Булашев. – К. : Довіра, 1992. – 414 с. – С.5–15.

REFERENCES

1. Bulashev Gh. (1992). Ukraïnsjkyj narod u svojikh leghendakh, religijnykh pohljadakh ta viruvannjakh. Kosmogonichni ukraïnsjki narodni pohljady ta viruvannja [The Ukrainian people in their legends, religious views and beliefs. Cosmogonic Ukrainian folk views and beliefs]. K.: Dovira, 414, 5–15 (ukr).

2. Jermakov I. Gh., Puzikov D. O. (2007). Zhyttjevyj proekt osobystosti: vid teoriji do praktyky. Praktyko zorientovanyj posibnyk [Life project of the personality: from theory to practice. Practically oriented manual]. K.: Osvita Ukraïny, 212 (ukr).

3. Zavadjska V., Muzychenko Ja., Talanchuk O., Shalak O. (2002). 100 najvidomishykh obraziv ukraïnsjkoji mifologhiji [100 most famous images of Ukrainian mythology]. K.: Orfej, 448 (ukr).

4. Zavitajlo T. (2006). Zbroja voghnju [Weapon of Fire]. K.: Nash chas, 144 (ukr).

5. Koncepcija literaturnoji osvity [The concept of literary education]. Avaliable at: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/13508/ (ukr).

6. Loghvinenko N. M. (2014). Suchasne ukraïnsjke fentezi. Navchaljna prohrama kursu za vyborom. 8–9 klasy [Modern Ukrainian fantasy. Optional course curriculum. Grades 8–9]. Ukraïnsjka literatura v zagaljnoosvitnij shkoli, № 2, 48, 35–39 (ukr).

7. Novoseljsjka S. V. Proektna dijajnistj uchniv na urokakh ukraïnsjkoji movy ta literatury [Project activity of students in the Ukrainian language and literature lessons]. Avaliable at: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/36484/ (ukr).

8. Plachynda S. (2013). Mify i leghendy Davnjoji Ukraïny [Myths and legends of Ancient Ukraine]. K.: FOP Stebljak O.M., 304 (ukr).

9. Chanova M. (2003). Metod proektov v sisteme problemnogo obuchenija proektov [The project method in the system of problem-based learning of projects]. Sibirskij uchitel', № 1. Avaliable at: <http://www.ioso.ru/distant/project/meth> (rus).

10. Shevchuk V. Gheorghij Bulashev ta jogho pracja pro ukraïnsjkyj narod [Gheorghij Bulashev and his work on the Ukrainian people]. K.: Dovira, 414, 5–15 (ukr).